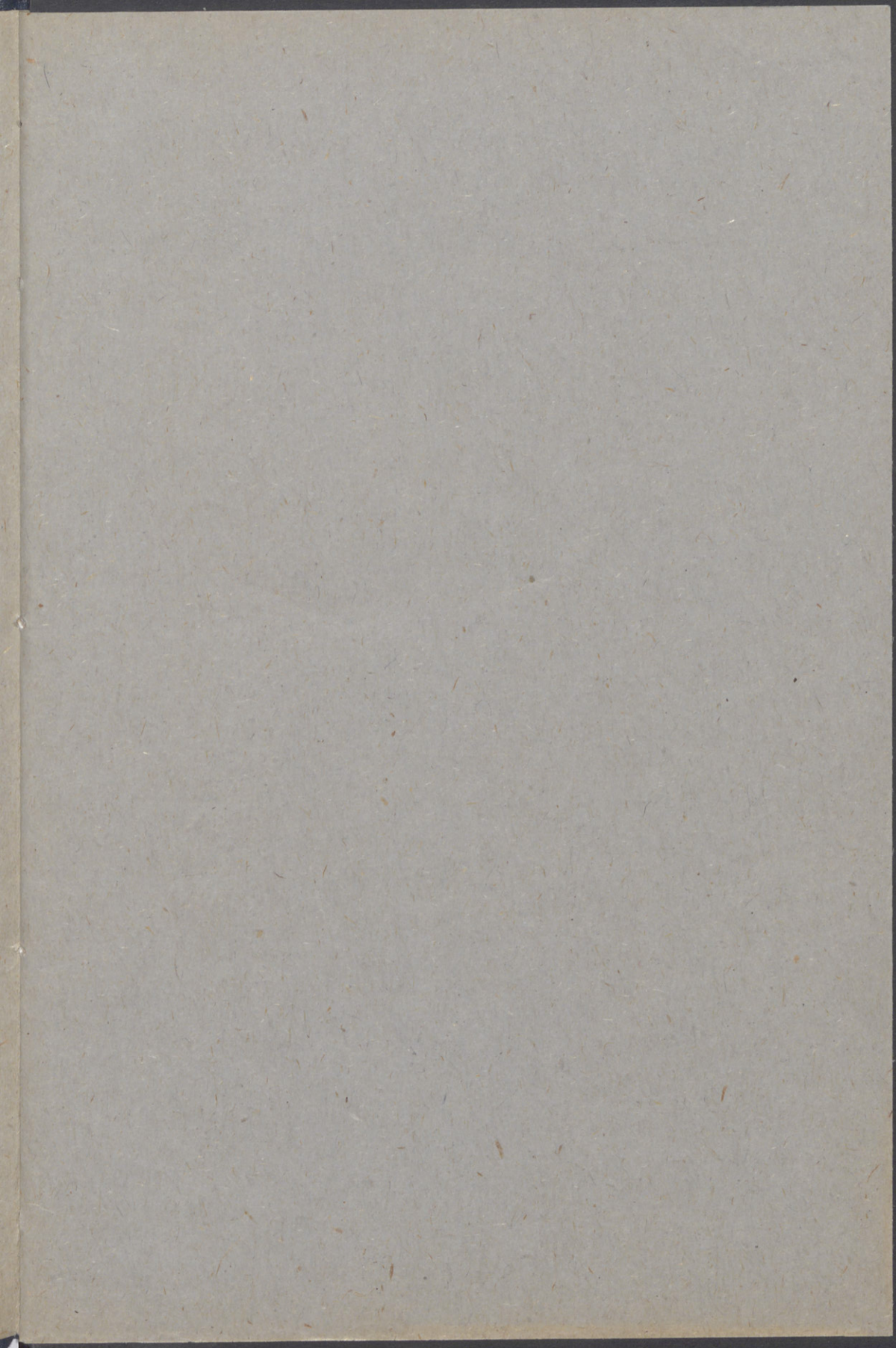

075.530

30
975530

Komlósy János

BUDAPEST

1897.

Szeptember hó 25.

ÉS

DEBRECZEN

1897.

Október hó 3.

DR. KOMLÓSSY JÁNOS
ÜGYVÉD
DEBRECZEN

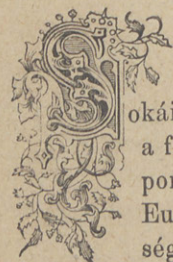
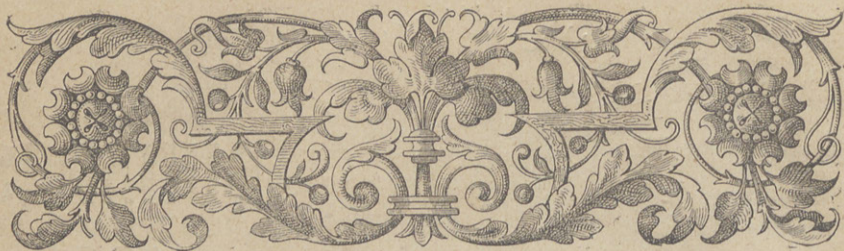
DEBRECZENI EMLÉK-FÜZET

ISŐ FERENCZ JÓZSEF

Ő FELSÉGE,

A MAGYAROK KORONÁS KIRÁLYÁNAK

DICSŐITÉSÉRE.

okáig, talán örökre emlékezetes lesz az a fejedelmi látogatás, melyet a folyó 1897 év szeptember havában II. Vilmos német császár és porosz király tett Magyarországon és a budai királyi várakban. — Európa egyik leghatalmasabb uralkodója szives örömmel fogadva felséges urunk és Királyunk vendégszerető meghívását, eljött hozzánk Magyarországra, a magyar királyhoz, hogy történelmi nevezetességü látogatásával ne csak felséges házigazdájának szerezzen örömet, hanem hogy jóindulatára méltassa, hogy fölemelje nemzetünket. Eljött hozzánk, hogy félremagyarázhatlanul megmutassa a világnak: „im ezt a nemzetet, mely hazáját, a szabadságot oly önfeláldozóan szereti, királyához oly hagyományos hűséggel viseltetik, mely harcban ugy mint békében egyiránt előre tör a diadal magasztos célja felé, méltónak tartja arra, hogy vérrel szerzett ezeréves honában színről-szinre meglássa és megösmérje.“

És Vilmos császár valóban meg is ösmert bennünket. Alkalmat adott erre a megbecsülhetetlen legmagasabb ismeretségre a mi rajongásig szeretett böles uralkodónk I-ső Ferencz József magyar király, a ki hatalmas barátját és szövetségését magyar földre hívta meg vendégeül. Ezzel a meghálálhatatlan figyelmével hű magyar népe iránt, a mi jóságos királyunk még szorosabbra füzte a kapcsolatot a nemzet és felkent személye s a felséges uralkodóház között, — mely ily felemelő viszony mellett méltán helyezheti bizalmát mind végig — az ősi erényben.

II-ik Vilmos német császár és porosz király már az első pillanatokban észrevette mikor Budapesten a vasuti pályaudvarról kilépett, hogy a fő- és székváros közönsége mily rokonszenvesen üdvözölte őt — és tovább-tovább haladva a budai királyi várak felé, ez a rokonszenv nőttön-nő s utja immár diadaluttá vált és a lelkesedés árja kíséri be fejedelmi házigazdája vendéglátó palotájába. És a mig a fő- és székvárosban tartotta magas látogatását, a lelkes üdvözlés szeretettel párosulva kísérte minden lépését.

A hatalmas imperátor nemesen dobogó szívét jóleső érzelmekkel töltötték el a tapasztalt meleg fogadtatásnak félreismerhetetlen jelei s nem késett ezen érzelmeinek kifejezést adni, midőn 1897 szeptember 21-én látogatása 2-ik napján a budai várakban tartott udvari ebéd alkalmával Felsőleges Királyunk felköszöntőjére — megnyilatkoztatta fejedelmi szívét s válaszolt egy oly remek pohárköszöntővel, mely méltó arra, hogy minden magyar ember elfelejthetetlenül emlékébe vesse.

Királyunk felköszöntője így hangzott :

„A látogatás, amelylyel Felsőged szerencsétlenni kegyes volt, a legbensőbb örömmel tölti el szívemet és különös elégtételül szolgál, hogy Felsőgedet magyar fő- és székvárosunkban üdvözölhetem. Felsőgedben a hü barátot és szövetséges társat köszöntöm. Kitartó munkatársamat a béke nagy művében, melynek legjobb erőnket szentelni meg nem szününk. Teljesen meggyőződve azon érzelmek azonosságáról, melyek bennünket e magasztos törekvésben egyesítenek, Felsőged egészségére emelem poharamat s kiáltom: Vilmos császár Ő Felsőgét Isten éltesse!“

Vilmos császár királyunk e köszöntőjére így válaszolt :

„A legmélyebb hála érzetével fogadom ez üdvözlést, melyet Felsőged olyan szíves szavakkal hozzám intézni kegyes volt. Hála Felsőged meghívásának, meglátogathattam ezen ragyogó várost, s oly fogadtatásra leltem, mely egyenesen elragadó volt.

Rokonszenves érdeklődéssel kísérvük mi otthon a lovagias magyar nemzet történetét, mely hazaszerte közmondásszerű lett, mely küzdelmekben gazdag történelmében, a kereszt védelmében éltet és javat feláldozni sohasem habozott. Zrinyi és Szigetvár nevére minden német szíve ma is fennen dobog.

Rokonszenves csodálattal kísértük az ezeréves születésnapot, melylyel a hü magyar nemzet szeretett királya körül seregelve, meglepő pompával ünnepelt. Művészi érzékéről büszke emlékművek tanuskodnak, míg a Vaskapu békóinak szétrepesztése a kereskedelemnek és forgalomnak új utat nyitott és Magyarországot, mint egyenjogut sorolta a nagy kulturnépek közé.

De ami Magyarországon való tartózkodásom alatt, különösen pedig Budapesten való fogadtatásommal a legmélyebb benyomást tette reám, az a magyarok lelkes odaadása Felséged magasztos személye iránt. De nemcsak itten, hanem Európaszerte s mindenekelőtt népem kebelében ugyanaz a lelkesedés lobog Felségedért, melynek részeséül magamat is vallom, midőn fiu módjára feltekintek Felségedre, mint atyai barátomra.

Szövetségünk, hála Felséged bölcseségének, népünk üdvére kötve, szilárdan és felbonthatatlanul áll fenn és Európának már régóta megőrizte békéjét és meg is fogja őrizni továbbra is.

A lelkes odaadás Felséged iránt, arról bizonyos vagyok, még ma is úgy lángol Árpád fiainak szívében, mint akkor, midőn Felséged nagy ósének azt kiáltották: „Moriatur pro rege nostro!”

Ezen érzelmeket kifejezésre juttatva, kifejezni mindazt, amit Felségedért érezni, gondolni és imádkozni birunk, abban a felkiáltásban mondjuk meg, amit utolsó lehelletéig hangoztat minden magyar: „Éljen a király!”

Vilmos császár köszöntőjének utolsó szavait magyarul mondotta el.

Ezt a pohárköszöntőt, mely Felséges urunk koronás vendége a budai királyi lak fényes boltívei alatt elmondott, meghallották az egész világon s mindenütt a legnagyobb feltűnést keltette; de legjobban meghallották azt a négy folyam mentén a hármás bércek honában a magyarok, kiknek szívét, lelkét csudás rezgésbe hozták az idegen fejedelmi ajkáról elhangzott szavak s a hatalmas ifju császárnak e nemes tényét, nemzetünk minden egyes tagja hálásan magasztalta s II-ik Vilmos német császár és porosz királyt felejthetetlenül emlékezetébe zárta.

Hanem a magyarok szívének érzelmvilágát kevés idő multán egy újabb nagy jelentőségű esemény ismételtén édes remegésbe hozta. A legmagasabb helyről ugyanis oly meglepetés érte a nemzetet, mely a midőn a lelkesedés mámorába ringatja a honfi sziveket, egyszersmind fokozza azokban az erőt, öntudatot s a vágyat, hogy az a hála, melyet a nemzet bölcs és jó királya iránt érez, nagy és dicső tettekben is megnyilatkozzék.

Ez a váratlan meglepetés az a királyi szózat volt, melyet I. Ferencz József Ő felsége, koronás királyunk 1897 szeptember 25-én magyar miniszterelnökéhez intézett, a következő legmagasabb kéziratot küldve hozzá:

Kedves báró Bánffy!

Óhajtván, hogy magyar székes fővárosomnak erre alkalmas terei oly kisebb méretű szoborművekkel láttassanak el, melyek midőn a várost diszítik, egyszersmind a mult idők azon kiválóbb alakjainak emléket örökítik meg, kik a nemzeti élet különböző téerein kitüntek, udvartartásom költségének terhére, több évre terjedő beosztással, megfelelő összeget engedélyezek arra a célra, hogy a keresztyén vallásért vértanuságot szenvedett *Szent Gellért* csanádi püspököt, a hitbuzgó *Pázmány Péter* esztergomi érseket, *Bocskay István* és *Bethlen Gábor* erdélyi fejedelmeket, *Hunyady János* és *Zrinyi Miklós* a haza és keresztyénség hős bajnokait, gróf *Pálffy János* Magyarországnak a trón védelmében nagy érdemeket szerzett főhadparancsnokát, — a honfoglalás történetét író *Béla* király névtelen jegyzőjét, — *Verbőczy István*, Magyarország nagyhirű jogtudósát s annak népszerű lantosát *Tinódy Sebestyént* ábrázoló szobrok készíttessenek s megbízom Önt ez elhatározásomnak végrehajtásával.

Kelt Budapesten, 1897. szeptember 25-ikén.

Ferencz József, s. k.

Br. Bánffy, s. k.

Tehát a magyar nemzet Európaszerte híres hűségét, a koronás fő iránt való törhetlen szeretetét kívánta megjutalmazni a király, midőn a magyar történelem 10 kiváló nagy alakjának érezbe öntetését legkegyelmesebben elhatározta, így is megakarva örökíteni emlékét a hit, hazaszeretet és tudomány apostolainak.

Ő felségének ezen magasztos elhatározását az egész ország érthető lelkesedéssel fogadta s majd minden törvényhatóság, majd minden egyes város és község sietett kifejezést adni hódoló hálás köszönetének s a szeretet és tántoríthatatlan hűség őszinte szivből származó megnyilatkozásaival járult a trón zsámolya elé.

Debreczen sz. kir. város közönsége is kitárta szívét, a midőn 1897. évi szeptember 29-én tartott rendes közgyűlésében a városi tanácsnak e tárgyra vonatkozó előterjesztéseit egyhangu lelkesedéssel elfogadta s Király Ő Felségéhez hódoló felirat szerkesztését s annak a magyar kormányelnök ur utján a trón elé felterjesztését, továbbá a fentebb közzétett fejedelmi felköszöntőknek, valamint Király Ő Felsége által a magyar miniszterelnök urhoz intézett leiratnak jegyzőkönyvi megörökítését emelkedett hangulatban elhatározta.

Minden igaz hazafi szívét megható jelenet volt az, midőn az egész közgyűlés felállva hallgatta meg a fentebb közölt fejedelmi felköszöntőket és királyunk leiratát, közbe-közbe lelkesen éljenezve szeretett uralkodónkat.

Ugyancsak ezen bizottsági közgyűlés egyhangulag elhatározta azt is, hogy jelen alkalmából báró Bánffy Dezső miniszterelnök urhoz és a felelős magyar kormányhoz is felirat intéztessék, kifejezést kívánva adni bizalmának és köszönetének a szóban forgó nagy jelentőségű események fényes sikeréért.

A király Ő Felségéhez intézett felirat szövege következő:

Császári és Apostoli Királyi Felség!
Legkegyelmesebb Urunk!

A világtörténelem legujabb lapjairól már régóta tudva van, hogy az áldásos békét biztosító hatalmak szövetségében Felséged fenkölt személye és lovagias jelleme oly kimagasló támpontot képez, melyhez ifjabb fejedelmi társai, mint tanácsadó atyjukhoz szelid kegyelettel emelik fel másként hódításhoz és parancsoláshoz szokott tekintetüket.

Mi, Felséges Urunknak hű magyar alattvalói tudtuk, tapasztaltuk és boldogan szemléltük a szövetséges uralkodók és azok népeinek eme tiszteletét és szeretetét Felségedhez.

De hogy a magyar nemzet, annak minden egyes tagja, az elsőtől az utolsóig, mily imádat és rajongó szeretettel, odaadó hűséggel és tántoríthatlan ragaszkodással viseltetik a *legelső magyar ember, koronás királyunk I-ső Ferencz József Ő Felségének felkent személye* iránt, hogy miként áldozná fel a magyar mindenét, mi legdrágább, még életét is — ha kell — alkotmányos királyáért, azt szívünk szerint kimutatnunk, arról tanubizonyságot tennünk ritkán nyílt alkalom.

Hála Felséged uralkodói bölcsessége és szives magyar vendégszeretetének csakhamar alkalom nyújtatott erre nekünk, a midőn Ausztria és Magyarország dicső szövetségését a Német birodalom császára és Poroszország királya *II-ik Vilmos Ő Felségét* — Buda-

pest magyar fő- és székvárosában Felséged szívesen látott vendégeül meghívni és üdvözölni méltóztatott. — A mit Vilmos császár és király Ő Felsege ezen fogadtatás és itt időzése alkalmával tapasztalt és érzett, annak nagy szívéből kifolyólag őszinte és határozott kifejezést is adott s mi lelkünk teljességéből örvendettünk véle együtt, a midőn a magyarok hűségét Felséged iránt örökre emlékünkebe vésődött remek felköszöntőjében ragyogó ékesszóllással jellemezni, dicsőíteni kegyes volt.

A midőn azonban így őszinte és igaz lelkesedéstől áthatottan elmélkedünk e tények felett, hogy ime Felséged iránti nagy szeretetünk és ragaszkodásunk a szövetséges ifju fejedelem és diszes kísérete, a nagyszámu külföldi diplomaták és küldöttek előtt ily impozáns módon lett nyilvánvalóvá :

Felséged jóságos atyai kezével szívünket érintette s az elmélkedő agról egyszerre odaterelte minden vérünket, a mikor a magyar történelemnek — világ és honszabadságunkért küzdött hősei a törvény és hadtudomány bajnokai, a történetírás és költészet kimagasló alakjai ércbeöntését s ezek emlékének Budapest fő- és székvárosunk különböző téerein így megörökítését legkegyelmesebben elrendelni méltóztatott.

Felséges Urunk és Királyunk !

Debreczen szabad királyi város törvényhatóságának bizottsági közgyűlése, a város közönsége nevében hű magyar alattvalói hódolattal, tisztelet és szeretettel üdvözli Felségedet magasztos elhatározása alkalmából, leghálásabb köszönetet rebeg minden lakosunk ajaka és mindannyiánk kebeléből azon fohászkodás száll az egek urához: áldja meg az Isten jóságos Királyunkat **I-ső Ferencz Józsefet** és tartsa meg őt Felséges neje **Erzsébet** királyné védaszszonyunkkal és az egész Felséges uralkodó családdal együtt a magyar haza és nemzet előhaladása, boldogítása és dicsőségére!

Kelt Debreczen szabad királyi város törvényhatósági bizottságának 1897 szeptember 29-én tartott üléséből.

Komlóssy Arthur,
főjegyző.

Simonffy Imre,
kir. tanácsos, polgármester.

A báró Bánffy Dezső magyar miniszterelnök urhoz intézett felirat így szól :

*Nagyméltóságú Miniszterelnök Ur!
Kegyelmes Urunk!*

Debreczen szabad királyi város törvényhatósági bizottsága mai napon tartott rendes közgyűlésében egyhangu lelkesedéssel határozta el, hogy már magas vendégünk *II-ik Vilmos* német császár és porosz király Ő Felsége magyarországi látogatása és itt időzésének a magyar nemzetre nézve oly feledhetetlen becszel bíró mozzanatai általában a fogadtatás sikerülte alkalmából Nagyméltóságodhoz és a magyar kormányhoz üdvözlő feliratot intéz.

Ez üdvözetünket fokozza és Nagyméltóságod, nemkülönben a vezetése alatt levő magyar királyi kormány működése iránti bizalmunkra és hálás köszönetünkre tette magát újból és méltán érdemessé koronás királyunk Ő Felségének azon legutóbbi nemes elhatározása által, mely a Nagyméltóságodhoz folyó évi szeptember 25-ik napjáról intézett és Excellenciád által ellenjegyzett kegyelmes királyi leiratban nyert kifejezést.

Fogadja Nagyméltóságod és a vezetése alatt álló magas kormány minden tagja őszinte szívből jövő hazafias üdvözetünket és hálás köszönetünket.

Kelt Debreczen szabad királyi város törvényhatósága bizottságának 1897 szeptember 29-én tartott közgyűléséből.

Komlóssy Arthur,
főjegyző.

Simonffy Imre,
kir. tanácsos, polgármester.

Hanem Debreczen közönsége, hazafias örömeinek és hálás érzelmeinek e módokon történt megnyilatkozásával nem elégedett meg. A társadalom kebeléből alakult százas rendező bizottság, melynek elnöke *Simonffy Imre* kir. tanácsos polgármester, a rendező bizottság elnökei pedig *Márk Endre* és *Kertész János* polgártársak voltak — és a városi hatóság lelkes és ügybuzgó intézkedéseire 1897 október 3-án lobogódiszbe öltözött az egész város. Reggel a hatóságok, testületek és a nagy közönség tömeges részvétele mellett a város minden templomában hálaadó isteni tiszteletek tartattak; este az utcák és közterek kivilágítottak; gazdag és szegény kivétel nélkül felgyújtotta ablakában az öröm lángjait, úgy hogy az egész város esteli 6 órakor már fényárban uszott.

Majd megindult az ev. ref. főiskola tágas udvaráról az 1000 fáklyás, tanulókból és különböző testületekből alakulva — s a főutczákat ellepő tengernyi népáradat lelkes éljenzései közt zeneszó és énekkarok felváltott működése mellett példás sorrendben vonult végig a piaczon, lekanyarodva a Gyár-utcán Varga-utcára s onnan a Battyhányi-utcán át Kossuth-utcára és a városháza előtt megállapodott, hol a katonai zenekar a himnust nagy hatás mellett előadván, nagytiszteletű J o ó I s t v á n ur a tiszántuli ev. ref. egyházkerület gymnásiumainak főfelügyelője, zugó éljenzésekkel számtalanszor megszakított következő ünnepi beszédet mondotta el:

Tisztelt Polgártársak, Ünneplő Közönség!

Micsoda ok, micsoda alkalom hozta ide Debreczen sz. kir. város lakosainak sok ezernyi tömegét?

Mi gyűjtötte egybe lelkes ünnepélyre ez igaz magyar város társadalmát, öregeket, ifjakat, a sír szélén álló aggastyánokat s a nemzet virágát, ékességét?

Miért lobognak vidám lánggal kezeitekben a fényoszóró szövétnekek?

Avagy honnan ez a nagy lelkesedés, mely arczaitokon és szemektekben tükröződik vissza?

Ünnepelni, a szívetekben áradozó örömnök kifejezést adni jöttetek ti, tudom, ide. Valóban ünnepnappá szentelte e napot a mi nagy királyunknak I. Ferencz József ő felségének a magyar nemzet, a magyar nép iránti igaz szeretete, államférfiui okossága és mély bölcsessége.

Az a leirat, a melyben a nagy király miniszterelnökét utasítja, hogy Magyarország történelmének különböző korszakaiban főszerepet vivő, tevékenységük által saját korszakuk sajátos jellegét feltüntető, nevezetes tiz egyénnek ércszobrai Budapest térein a legmagasb udvartartás költségén felállittasanak, — nemzetünk történetében, a legtöbbet jelentő okiratok közzé tartozik.

Ezekben az ércszobrokban a magyar nemzet története elevenül fel lelki szemek előtt, örömeivel és keserveivel, dicsőségével és megaláztatásával.

Ha látod Béla király névtelen jegyzőjének, a honfoglalás története írójának szobrát, nemde a honfoglaló nagy ősök jelennek meg lelki szemek előtt, a mint hosszú fáradalmas utról jönnek, hogy a téjjel és mézzel folyó kanaánt magoknak és ivadékaiknak s így nekünk is elfoglalják s itt állandó lakást vegyenek; megújulnak képzelődésünkben a

harczok, melyeket őseink e föld birásáért, az itt talált bolgárokkal és szlávokkal vítanak s látjuk őket mint gyűlnek alkotmány szerzésre, országszervezésre, ezer esztendő előtt, Pusztaszeren.

Szent Gellért csanádi püspök, a kereszténység martyrja emlékeztet a még egészen meg nem szűnt pogányság utolsó nagyobb fellángolására, a pogányság utolsó félelmes kísérletére a művelődés áldásait osztogató kereszténység ellen; de emlékeztet ennek diadalára, győzelmére is, mely által a nyugati műveltebb népekhez gondolkozásban, szokásban és erkölcsben közelebb jöttünk, azokkal szellemi rokonságba léptünk, azokat végre mégis megengeszteltük s hozzájuk lassanként felemelkedtünk.

Hunyadi Jánosban a kereszténység nagy hőse, az önzetlen hazaszeretet legnagyobb példája van élénk állítva, ki a félelmes török tomboló pusztításai ellen vagyonával, életével, a legrutabb hálátlanság s kaján roszakarat által is soha el nem kedvetlenedve védte, óltalmazta, megtartotta drága Magyar hazánkat. — Óh borulj le honfitársam, borulj le szent kegyelettel e nagy, e dicső ember emléke előtt! Ti ifjak tanuljatok tőle hűséget, szeretetet, önfeláldozó készséget drága Magyar hazánkért! Azt mondják ugyan, hogy eredet szerént nem volt magyar; de tényleg magyarrá lett itt, magyar lett szívben, lélekben s életével példát adott arra, hogy a hazát, mely ezer áldásával halmoz el, mely ápol s majdan eltakar, még akkor is kötelességünk szeretni, ha őseink bőleseje idegen földön ringott is. — Jertek ti nem magyar ajku honfitársaink e nagy ember szent arcza elébe, hogy dicsőült lelkének fénye által illetve e hazának igaz, hű fiaivá lehessetek!

Szigetvár hős védője Zrínyi Miklós maroknyi seregével a hősiességnek, a csodás bátorságnak örökké fénylő alakja tanuságot teszen arról, hogy a szent ügy szerelme legyőzi a halál félelmét is, tanuságot teszen arról, hogy az eszme nem hódol az anyag hatalmának, sőt elébb vagy később diadalt ül felette. A magyar nemzet páratlan honszerelmének s a kereszténységhez való hűségének kifolyása, hogy a török óriás hatalma s az ennek nyomában járó romlás és pusztulás el nem törölte azt a föld színéről, hogy tengernyi baj alatt ki nem merülve, egy jobb jövőben bizva — vallását, hazáját és nyelvét megtartotta.

A hazát és annak jogait egyik véres csaták zajában hősi fegyverével, a másik eszével és tudományával védi. *Verbőczy István* a haza törvényeinek összegyűjtése, rendszerbe szedése által örök hálára kötelezte

a magyar nemzetet s halhatatlanná tette nevét. Mint nagy jogtudósban a tudomány, mint a nemzeti párt hatalmas szószólójában az igaz hazafiság eszméje nyer megdicsőülést, kinek emlékére feljúl lelkünkben a magyarság zömét képező nemesség küzdelme az idegenbe néző oligarchiával szemben.

Tinódy Sebestyént, az egyszerű lantost is ércszobor fogja majd örökíteni. Ő karddal és lanttal egyiránt szolgálta hazáját és nemzetét a mohácsi vészt követő fájdalmas emlékű napokban, midőn a két király köré csoportosult nemzetet s két részre szakadt hazát török is magyar is dulta és pusztította. Lantja nem szárnyalt magasan s művészi alkotásoknak életet nem adott, de élesztette a honszerelmet és sok becses történeti eseményt megörökített Ércszobra, ha majd állani fog, emlékeztet a bel- és kül ellenség okozta romlásokra és fájdalmakra, óv és int a testvérek közt duló egyenetlenség káros következményeire s tanít, hogy a hazaszeretben egyesüljünk, egyek lenni megtanuljunk.

Még nemzetünk harca a törökkel folyton tartott, még a félhold s a kereszt engesztelhetetlen küzdelme meg sem szűnt, midőn magában a keresztyénségben meghasonlás támad. A vallásügyi reformáció két részre szakítja a keresztyénséget s diadalmasan terjed a nép, az alsó és felső nemesség körében egyiránt. Hazánkban a római katholicismus létében volt fenyegetve. Legnagyobb válságában jelenik meg védelmére *Pázmány Péter esztergomi bíboros primás*. Lángeszével, tudományával, hatalmas szónoklatával szép és erőteljes magyar nyelven irt műveivel nemcsak a vészt háritotta el annak gyászba borult feje felől, hanem fel-emelte és megerősítette azt. Térítésével a római kath. egyházat, tudós műveivel, irodalmi remekeivel a magyar nemzetet kötelezte örök hálára.

Midőn a haza alkotmánya s a lelkiismeret szabadsága kemény próbára volt téve, sőt komoly veszélyben forgott, *Erdély s a kapcsolt részek nagy fejedelmei: Bocskay István és Bethlen Gábor mindketten reformátusok*, azok védelmére fegyvert fogtak s azokat meg is mentették. A haza alkotmányos szabadsága s a vallás szabad gyakorlata, melyben egyedül nyilatkozhatott meg a lelkiismeret szabadsága, egymással annyira összeforrott, egymástól annyira elválaszthatatlan fogalmak valának, hogy e két nagy fejedelem ténykedését általában úgy fogták fel, mint a protestáns vallás, a lelkiismeret szabadságáért való küzdelmet. Hát

valóban ugyis van az, hogy valahányszor a protestánsok a lelkiismeret szabadságáért küzdöttek, vagy épen fegyvert fogtak, ugyanakkor az alkotmányos szabadság ügyét is védelmezték. Hadseregükbe a kettős szabadság szent ügyeért élni s halni kész hazafiak legnagyobb részét Erdély s a tiszántuli Magyarország szolgáltatta, bizonyára az ő zászlóik alatt küzdöttek e város fiai is. — S ime nézzétek! a mi bölc s nagy királyunk azt mondja, azt rendeli, hogy Bocskay István és Bethlen Gábor fejedelmek emlékét az ő saját udvartartása költségén ércszoborban kell megörökíteni! A kik egykor az ő ősei politikája ellen fegyvert ragadtak s azoktól Magyarország legnagyobb részét elfoglalták s trónjukat megingatták, azok a nagy király szemében nemzeti hőökké, a szabadság dicsőítendő harcosaivá lőnek. Mennyi bölcsesség, mennyi nagyság és szeretet nyilatkozik ez elismerésben; mily erkölesi diadala ez az egyéni nagyságnak a hagyományos elfogultság felett!

Nem feledkezik meg koronás királyunk azokról a jelesekről sem, a kik a magas uralkodó ház s a trón érdekében harcoltak s nagy dolgokat vittek véghez. Ezek képében nyújtja az elismerés koszoruját a hős Pálffy János tábornoknak. Glóriával övezni az ily hősök fejét, hálás, nemes szívre mutat, de a Bocskay István és Bethlen Gábor fejedelmeknek a haza, a nemzet jogai nagy és hős védelmezőinek nyújtott elismerés, ezeknek ország-világ előtt való felmagasztalása, a hálánál sokkal több, sokkal nagyobb, ez valóban fenséges.

Nem részletezem tovább a nagy történeti képet, hogy unalmas ne legyenek, hanem azt a kérdést teszem fel, hogy a nagy király ama rendelete kiadásával mire célzott, mit akart s van-e nekünk elég okunk az ünneplésre s ez alkalomból a jó király nagy nevének dicsőítésére?

Ünneplő testvéreim, szeretett atyámfiai! a nagy király ama rendelete kiadásával azt akarta kifejezni, hogy ő a magyar nemzet gazdag történetéből levonható tanulságokat komolyan veszi és magáévá teszi; azt akarta mondani, hogy ő a magyar nemzettel együtt érez, együtt gondolkodik; azt akarta mondani, hogy azok az eszmék és gondolatok, melyek a nemzet színét, javát lelkesítik, az ő szívét is dobogtatják, lelkében hasonló gondolatokat támasztanak; azt akarta mondani, hogy ama nagy és nemes lelkek története tanítsa, vezérelje, lelkesítse az utódokat vallásosságra, önzetlen honszerelemre, a tudományok s művészetek megbecsülésére, az alkotmányos és lelkiismereti szabadság örök, el nem

muló tiszteletére, a koronás király iránt tántorithatatlan hűségre. De még többet, sokkal többet jelent ama rendelet.

Magyar hazátok, mint a királyi szó, ezer éve fennáll, hűségtek, kitartástok, honszerelmetek megtartotta azt, de lakói érzelemben és gondolatban össze nem forrtak, pedig az érzelem és gondolat ezen egysége és közössége az erőnek legigazabb bizonyítéka, a fennmaradásnak alapja és biztos záloga. Én hát azt is akarom, hogy a ti államotok magyar nemzeti állam legyen, melyben a lelkiismereti és alkotmányos szabadság, az egyenlő jogok és kötelességek alapján a szívek és lelkek egyesüljenek.

A második ezredév küszöbén ennél magasztosb, szentebb és áldásosabb üzenetet sem lehetne intézni a hű magyar nemzethez: országot tedd egységessé, tedd nemzetivé, ezáltal erőssé, dicsőségessé!

Voltak királyaink, a kiknek nagysága előtt ország-világ meghajolt. Nagy Lajos és Hunyady Mátyás királyok fényes udvart tartottak, a művészetet és tudományt pártolták, az országot több hasznos intézménnyel boldogították, de ténykedéseikben a határozottan magyar nemzeti irányt hiában keresitek.

A mi jóságos királyunk, az ezredév végén, fényes udvarával s legmagasb királyi családjával, s a föld hatalmasságainak képviselőitől körülvéve jelent meg Budapesten, az ország szívében, hirdetvén minden okmánynál hangzatosabban Magyarország független államiságát; császári és királyi barátait ugyanitt fogadja vendégeiül, hogy bizonyítsa miszerint Budapest egy souverain ország fő- és székvárosa.

Hála ezért neked nagy és jóságos király, de halld meg, hogy bármily hálásan fogadjuk is királyi akaratod eme megnyilatkozásait, a mi magyar szivünket még e magasztos tényeknél is melegebben, bensőbben, boldogítóbban érintette ama rendeleted, melylyel nemzetünk nagyjait megörökíttetni határozád, melylyel nemzetünk történelmének tanulmányozására és megbecsülésére tanítasz, melylyel arra buzdítasz, hogy a magyar nemzeti államot megalkotni igyekezzünk; sőt ama rendeleted által, jóságos király, ebben is te vagy tanítónk, te vagy felkent fejedelem a mi vezérünk és mesterünk.

Óh mennyit haladtunk 30 évi alkotmányos uralmad alatt anyagi és szellemi tekintetben; névtelenekből a nagy kulturnépek sorába és rangjára emeltél!

S ama rendelettel mennyi remény s honfiui ábránd nyer alakot és életet!

De ég is a hála, szeretet és csudálat tüze szivünkben irántad óh nagy és jóságos Király s olthatatlan szeretettel és magasztalással kívánjuk: élj sokáig békében és boldogságban! De hidd el azt is, óh nagy Király! hogy tied szivünk és karunk s bár ne hozzon vést az idő felkent fejedre, de ha jőne mégis, mint egy ember mondandja, akkor e nemzet: „moriamur pro rege nostro“.

Most már igazán szivből mondhatjuk a koszorus költővel:

„A legelső magyar ember a Király:
 „Érte minden honfi karja készen áll.
 „Lelje népe boldogságán örömét,
 „S hír, szerencse koszoruzza szent fejét!

Joó István*

Ezen nagy hatást keltett szónoklat elhangzása után az Arany Bika szálloda disztermében társas-vacsorára gyült egybe az ünneplő közönség, hol számos felköszöntőben éltették felséges Uralkodónkat, Királynénkat és az uralkodó családot.

A százas rendező bizottság pedig elhatározta, hogy Joó István ünnepi beszédét a lakosság és iskolás gyermekek között szétosztás végett, több ezer példányban kinyomatja.

Debreczen sz. kir. város hazafias közönségének hódoló feliratát 1897 évi november hó 12-én Komlóssy Arthur főjegyző és polgármester-helyettes Budapesten személyesen nyújtotta át báró Bánffy Dezső miniszterelnök urnak, Ő Felségéhez leendő eljuttatás végett. Ugyanezen alkalommal adta át a miniszterelnökhöz és a magyar kormány tagjaihoz intézett feliratot is, melyet a kormányfő meglepetve és igen kegyesen fogadott s addig is, míg hivatalos uton a válaszok megérkezendek Debreczen sz. kir. város közönségének kitüntető figyelmeért legmelegebb köszönetét nyilvánította.

A feliratok ritka érdekes és izléses díszmunkák s a mi fő, helybeli készítmények az utolsó kézvonásig.

* Az 1897 november 25-ki közgyűlés Dr. Wolaffka Nándor püspök, vár. biz. tag indítványára, ez ünnepi beszédet a közgyűlési jegyzőkönyvben egész terjedelmében megőrköztetni határozta.

A királyi felirat nagy album-alakban van kötve s a könyvkötési művészet valódi remeke. — A külső fedél a szokásos sablontól eltérően magyar motivumokat használ fel, közepén a város czimerével, négy sarkán pedig bőrre festve: egy szép pártás polgárleányt, egy fiatal polgárlegényt, a városházát és a Hortobágy egy részletét tünteti fel bájos kis képekben. A közepén levő városi czimer a leggyönyörűbb bőrmozaik munka mit valaha láttunk.

Az egész bőrlapot pedig izléses ornamentika borítja, mely ki van vésve és metszve a csiszolt bőrből. Még a fedél szegélye is jellegzetes, az ugynevezett szironyvarrás, a hátlap pedig majdnem olyan, mint egy czifra szürgallér, négy sarkán négy zománczozott rózsa a piros, fehér, zöld nemzeti színekből. Belől a pergamenre írott szöveg és inicziálék az aquarellfestészet és betűírás remekei.

A miniszterelnöknek és kormánynak átnyújtott felirat szintén debreczeni diszmunka; egyszerűbb, de nemes izlésű az is és méltó dicsérettel halmozattak el még a fővárosi sajtó részéről is.

Ez albumok diszmunkáiban Kovács János akadémiai festőnk és Dávidházy Kálmán könyvkötő művész; — a feliratoknál pedig Zelinger Ede és Kleinfeller Károly helybeli czimerfestők vettek részt.

A Joó István ünnepi szónoklatán kívüli részt a városi tanács rendelte kinyomatni, hű képét kívánván adni a hazánkban és városunkban lefolyt királyi napok és eseményeknek s egy teljes egész füzetkét nyújtani karácsonyi olvasmányul Debreczen népe s az iskolás gyermekek részére.

3

DEBRECENI MAGYAR KIRÁLYI
TISZA ISTVÁN-TUDOMÁNYOSYETEM
KÖNYVTÁRA
959 1938
Könyvtári jelölés.

